

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ ЗАЛІКОВОЇ ЛЕКЦІЇ

Дисципліна: „Сучасна українська мова”

Курс: III, **групи:** 301–305

Дата: 30. 03. 2012

Час проведення: 8²⁰–9⁴⁰

Місце проведення: філологічний факультет, ауд. 66

Тема: Детермінанти як приреченнєві поширювачі

Мета лекції – ознайомити студентів із новими тенденціями у вивченні другорядних членів речення, уточнити статус приреченнєвих поширювачів мінімальної структурної схеми речення – детермінантів, запропонувати систему обставинних прислівних поширювачів та детермінантів.

Навчально-методичне забезпечення лекції: мультимедійні засоби.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ (І Н Д З)

1. Проаналізувати висловлювання Л.В. Щерби, А.М. Мухіна та А.П. Загнітка про необхідність розвитку синтаксичної теорії. Викласти власний погляд на проблему синтаксичного членування речення.

2. Виписати зі статті А.П. Загнітка „Нове вчення про другорядні члени речення” визначення, диференційні ознаки детермінантів та їхню класифікацію.

3. Законспектувати працю І.В. Вихованця: Студії про частини мови: Термінологічний аспект [Текст] / І.Р. Вихованець // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць. – К., 2005. – Вип. VI. – С. 3–9.

4. Узагальнити теоретичний матеріал у таблицях „Диференційні ознаки прислівних обставинних поширювачів” та „Диференційні ознаки детермінантів обставинного типу”.

5. Дібрати з публіцистичних джерел речення з похідними прийменниками та проаналізувати їхні обставинні значення: „з нагоди + р.в.”, „на радість + д. в.”, „для блага + р. в.”, „на благо + р. в.”, „на згадку + р. в.”, „на згадку про + зн. в.”, „у відповідь на + зн. в.”, „в інтересах + р. в.”, „у (в) справах + р. в.”, „у нагороду за + зн. в.”, „у (в) угоду за + р. в. / д. в.”, „у (в) надії на + зн. в.”, „на (в, у) знак + р. в.”, „на (у, в) честь + р. в.”, „на предмет + р. в.”, „на випадок + р. в.”, „на відзнаку + д. в.”, „на захист + р. в.”, „на підтвердження + р. в.”, „на (у) підтримку + р. в.”, „на виконання + р. в.”, „претендуючи на + зн. в.”.

ДЕТЕРМІНАНТИ ЯК ПРИРЕЧЕННЄВІ ПОШИРЮВАЧІ

„Не даремно люди придумали ці терміни, можливо під ними щось приховується, якісь спостереження, якісь факти під ними приховуються, і тільки треба спробувати подивитися, чи немає чого-небудь у мові, що все-таки примушує шукати чогось подальшого, якоїсь диференціації, одним словом, примушує не зупинятися на якійсь спрощеній схемі”.

(Л. В. Щерба)

*„Традиційний аналіз членів речення є слабкою опорою для розуміння самої природи елементів, виокремлених у структурі речення. Про це свідчить той тупик, у якому опинилось вчення про так звані „другорядні члени речення” – **означення, додаток, обставину**, що не мають скільки-небудь певних і послідовних ознак, як змістового, так і формального характеру”.*

(А. М. Мухін)

„Традиційне вчення про члени речення не спроможне пояснити всі синтаксичні явища, які все ширше проникають у мову, хоча воно й приваблює своїми базовими поняттями – типологією форм, формою синтаксичного підрядного зв'язку, різновидом семантико-синтаксичних відношень і под.”.

(А. П. Загнітко)

П Л А Н

1. Нове у вченні про другорядні члени речення. Прислівні та неprisлівні (приреченнєві) поширювачі мінімальної структурної схеми речення.

2. Вчення про детермінанти. Визначення. Диференційні ознаки детермінантних членів речення.

3. Питання класифікації детермінантів.

4. Обставинні прислівні поширювачі та детермінанти, їхні диференційні ознаки.

5. Типи обставинних прислівних поширювачів та детермінантів.

6. Типи суб'єктних та об'єктних детермінантів.

7. Детермінанти з синкретичним значенням (суб'єктно-обставинним та об'єктно-обставинним).

Ключові слова: другорядні члени речення, прислівні поширювачі, детермінанти, типи детермінантів, детермінантний синтаксичний зв'язок.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови [Текст] : [монографія] / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – С. 63–93.
2. Вихованець І.Р. Граматика української мови: Синтаксис / [Текст] : підручник / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – С. 230–243.
3. Загнітко А. Теоретична граматики української мови: Синтаксис [Текст] : [монографія] / Анатолій Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 2001. – С. 23; 156; 277; 279–280.
4. Іваницька Н.Л. Двоскладне речення в українській мові [Текст] : [підручник] / Н. Л. Іваницька. – К. : Вища шк., 1986. – С. 115–116.
5. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання [Текст] : навч. посібн. для студ. філол. ф-тів ун-тів / І.І. Слинько, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – С. 128–135.
6. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис [Текст] : [підручник] / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1972. – С. 207–224.
7. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови [Текст] : [підручник] / К. Ф. Шульжук. – К. : Академія, 2004. – 408 с.

Додаткова література

1. Арват Н.М. Семантическая структура предложения в современном русском языке [Текст] / Н.М. Арват. – К. : Вища шк., 1984. – 159 с.
2. Бондар О.І. Темпоральні відношення в сучасній українській літературній мові: Система засобів вираження [Текст] : наукова монографія / О. І Бондар. – Одеса, 1996. – 192 с.
3. Вихованець І.Р. Детермінантні члени речення [Текст] / І.Р. Вихованець [Текст] : [енциклопедія]. – К. : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 139.
4. Вихованець І.Р. Нові підходи до класифікації членів речення / І.Р. Вихованець // Загнітко А.П. Український синтаксис : навчально-практичний комплекс : [у 2-х ч.] / А.П. Загнітко, М.О. Вінтонів, Л.В. Сегін. – Донецьк-Слов'янськ : ДонНУ, 2010. – С. 323–325.
5. Вихованець І. Студії про частини мови: Термінологічний аспект [Текст] / І.Р. Вихованець // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць. – К., 2005. – Вип. VI. – С. 3–9.
6. Вихованець І.Р. Студії про члени речення: Прислівники [Текст] / І.Р. Вихованець // Українська мова. – 2005. – № 3. – С. 22–26.
7. Вихованець І.Р. Студії про члени речення: Приреченнівики [Текст] / І.Р. Вихованець // Українська мова. – 2005. – № 2. – С. 22–26.

8. Городенська К.Г. Дери́вація синтаксичних одиниць [Текст] : [монографія] / К. Г. Городенська / Ін-т мовознавства; відп. ред. І. Р. Вихованець. — К. : Наук. думка, 1991. — 192 с.

9. Загнітко А.П. Нове вчення про другорядні члени речення [Текст] / А.П. Загнітко // Загнітко А.П. Український синтаксис: навчально-практичний комплекс: [у 2 ч.] / А.П. Загнітко, М.О. Вінтонів, Л.В. Сегін. — Донецьк-Слов'янськ : ДонНУ, 2010. — С. 325–327.

10. Золотова Г.А. Синтаксический словарь. Репертуар элементарных единиц русского синтаксиса [Текст] / Г. А. Золотова. — М. : Наука, 1988. — 440 с.

11. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції із значенням причини в українській мові [Текст] / З.І. Іваненко. — Чернівці, 1971.

12. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції мети в сучасній українській мові [Текст] / З.І. Іваненко. — Чернівці, 1972.

13. Іваненко З. І. Система прийменникових конструкцій адвербіального значення [Текст] : [монографія] / З. І. Іваненко. — К. : Вища шк., 1981. — 142 с.

14. Іваницька Н.Л. Член речення як синтаксична категорія [Текст] / Н.Л. Іваницька // Українська мова і література в школі. — 1974. — № 5. — С. 25–33.

15. Малащенко В.П. Детерминант как общий второстепенный член предложения [Текст] / В.П. Малащенко // Русский язык в школе. — 1971. — № 5. — С. 90–93.

16. Масицька Т.Є. Граматична структура дієслівної валентності [Текст] : [монографія] / Т. Є. Масицька. — Луцьк : Вид-во Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки, 1998. — 208 с.

17. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій [Текст] : [монографія] / М.В. Мірченко. — Вид. 2-е, переробл. — Луцьк : РВВ „Вежа” Волинського держ. ун-ту імені Лесі Українки, 2004. — С. 278–281.

18. Мухин А.М. Синтаксемный анализ и проблема уровней языка [Текст] / А. М. Мухин / отв. ред. А. В. Бондарко. — Л. : Наука, Ленингр. отд., 1980. — 303 с.

19. Новикова О. Історія вивчення детермінантних членів речення [Текст] / О. Новикова // Лінгвістичні студії : тематичний зб. наук. праць / наук. ред. Загнітко А. П. — Донецьк : ДонДУ, 2005. — Вип. 13. — С. 193–197.

20. Плющ М.Я. Категорії суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення [Текст] : [монографія] / М. Я. Плющ. — К. : Вища шк. Головне вид-во, 1986. — 175 с.

21. Распопов И.П. О так называемых детерминирующих членах предложения [Текст] / И.П. Распопов // Вопросы языкознания. — М., 1972. — № 6. — С. 56.

22. Руденко Л.Н. Обставинна детермінація в структурі тексту (семантико-синтаксичний, стилістичний аспекти) [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Людмила Миколаївна Руденко. – К., 1996. – 52 с.

23. Русская грамматика : в 2-х т. [Текст] / под ред. Н.Ю. Шведовой. – М. : Наука, 1980. – Т. II. – 709 с.

24. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми [Текст] : підручник / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

25. Слинсько І.І. Другорядні чи поширюючі члени речення [Текст] / І.І. Слинсько // Мовознавство. – 1990. – № 2. – С. 6–7.

26. Шведова Н.Ю. Детерминирующий объект и детерминирующее обстоятельство как самостоятельные распространители предложения [Текст] / Н.Ю. Шведова // Вопросы языкознания. – 1964. – № 6. – С. 77–93.

27. Шведова Н.Ю. К спорам о детерминантах. Обстоятельственная и необстоятельственная детерминация простого предложения [Текст] / Н.Ю. Шведова // Научные доклады высшей школы. – 1973. – № 5. – С. 66–77. – (Филологические науки).

28. Шведова Н.Ю. Существуют ли все-таки детерминанты как самостоятельные распространители предложения? [Текст] / Н.Ю. Шведова // Вопросы языкознания. – 1968. – № 2. – С. 39–50.

29. Щерба Л.В. Современный русский литературный язык [Текст] / Л. В. Щерба // Избранные работы по русскому языку. – М. : Учпедгиз, 1957. – 187 с.

30. Křižkova H. Adverbialni determinace s významem casovym a priennym [Текст] / H. Křižkova // Slavia. – 1967. – Sěs. 4. – S. 503–522.

Методичні рекомендації для студентів

Засвоюючи тему і матеріал лекції, варто звернути увагу на нове поняття – *детермінант* як член речення, його структурно-семантичні та комунікативні ознаки, вміти розрізняти детермінанти з-поміж інших поширювачів мінімальної структури речення.

Важливо ознайомитися з поглядами вчених на детермінанти (Н.Ю. Шведової, І.Р. Вихованця, Г.О. Золотової, А.П. Загнітка, О.Є. Скоблікової та ін.), законспектувати праці, що рекомендував лектор у списку літератури (основному та додатковому).

Необхідно добре засвоїти диференційні ознаки детермінантів та знати визначення й основні типи деретмінантних членів речення (суб'єктних, об'єктних, обставинних).

У результаті студени повинні випрацювати власні погляди, концепції та оцінки на проблему детермінантів у синтаксисі, вміти визначати їх у конкретних реченневих реалізаціях, давати відповідні характеристики щодо типу та засобу вираження.

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЇ

1. НОВЕ У ВЧЕННІ ПРО ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ. ПРИСЛІВНІ ТА НЕПРИСЛІВНІ (ПРИРЕЧЕННЄВІ) ПОШИРЮВАЧІ МІНІМАЛЬНОЇ СТРУКТУРНОЇ СХЕМИ РЕЧЕННЯ

„Найбільш складна, дискусійна і водночас одна з найважливіших проблем синтаксису – будова і членування речення в мові на певному етапі її історичного розвитку”, – справедливо написала Н.Л. Іваницька у статті „Член речення як синтаксична категорія” [14, с. 25–33]. Поділ речення на окремі компоненти почали здійснювати ще з античних часів. Спочатку вчені застосовували логіко-граматичний підхід: речення ототожнювали з судженням, а отже, мовні й логічні категорії збігалися, як-от: *логічний суб'єкт – підмет, логічний предикат – присудок*. Так з'явився поділ на *головні і другорядні* члени речення, що став традиційним у граматиці.

Пригадаймо, що вчення про другорядні члени речення запропонували представники логіко-граматичної школи. Спочатку М.І. Греч (1827 р.) та О.Х. Востоков (1835) виокремлювали лише два другорядних члени речення: **означення** („определение”) і **додатки** („дополнение”). Згодом Ф.І. Буслаєв (1881 р.) увів поняття про **обставини** („слова обставинні вживаються в реченні для окреслення обставин місця, часу, способу дії або якості, міри і ступеня, причини”). Другорядні члени речення характеризували за двома принципами: за синтаксичним вживанням (синтаксичним зв'язком) та значенням.

Терміни **означення, додатки і обставини**, як і термін „**другорядні члени речення**” стали традиційними. Хоч саме вчення про другорядні члени речення і нині потребує докорінного перегляду. Скажімо, учениця Виноградова – **Н. Шведова** – в академічній граматиці російської мови 1970 р. не вживає терміна „*другорядні члени речення*”.

Одна із сучасних наукових парадигм, спрямованих на розгляд реченневої структури, – **синтаксемний аналіз** і вчення про **синтаксему** (А. Мухін, Г. Золотова, І. Вихованець, Н. Іваницька, І. Слинько, Н. Гуйванюк, А. Загнітко та ін.).

Недоліки традиційного вчення про другорядні члени речення:

1. Нездатність у межах наявної системи членів речення охопити й класифікувати всі мовленнєві елементи речення.
2. Відсутність однозначних критеріїв диференціації членів речення в конкретних висловленнях.
3. Не врахування ознак обов'язковості / факультативності в синтаксичній структурі речення.
4. Нівелювання лексико-граматичних та ономазіологічних характеристик слів як членів речення.
5. Не врахування комунікативних інтенцій мовця в побудові

реченнєвої структури, інформативної значущості компонента в реченнєвій структурі тощо.

Проблема кваліфікації другорядних членів речення нині перебуває в центрі уваги мовознавців. Важливо враховувати в цій теорії як структурні, так і семантичні особливості членів речення, зважаючи на те, що синтаксичний рівень членування, на відміну від морфологічного (за частинами мови), – рівень вищої граматичної абстракції, який повинен враховувати не тільки морфологічні й лексичні характеристики компонентів реченнєвої структури, а й комунікативні, що з'являються в процесі структурування (синтаксування) речення-висловлення.

Традиційно вважають, що **член речення – структурний компонент, виражений словом, нерозкладним словосполученням чи поєднанням слів, що вступає в предикативні (підмет і присудок), атрибутивні, об'єктні чи обставинні відношення.** Це складна семантико-граматична категорія, якій притаманні, з одного боку, узагальнена семантика, а з іншого – структурно-граматичні ознаки.

Зокрема, згадаймо структурні та семантичні ознаки членів речення:

С т р у к т у р н і:

1. Участь у формуванні структурної схеми речення.
2. Спосіб (засіб) вираження члена речення.
3. Тип синтаксичного зв'язку з означуваним компонентом чи з реченнєвою структурою загалом (*прислівний – керування, узгодження, прилягання, відмінкове прилягання, кореляція чи приреченнєвий – предикативний, детермінантний, вільне приєднання* тощо).
4. Синтаксична позиція в реченні (абсолютна препозиція, відокремлена позиція).

С е м а н т и ч н і:

1. Логічні значення (означення, об'єкт (предмет), відношення (обставинні характеристики)).
2. Семантико-синтаксичні відношення між пояснювальним і пояснюваним (*атрибутивні, об'єктні, суб'єктні, обставинні, комплетивні*).
3. Лексичні значення (порівняймо однакові граматичні форми: *Чоловік страждає від хвороби* (обставина причини), *Лікар урятує хлопця від хвороби* (об'єктний поширювач)).
4. Ономазіологічне значення (частиномовні характеристики засобів вираження).
5. Комунікативне навантаження (актуалізація, актуальне членування, інтонація, логічні наголоси, порядок слів).

Висновок: Обсяг поняття „член речення” дає змогу синтезувати всі аспекти: логіко-синтаксичний, структурно-синтаксичний і комунікативно-синтаксичний. Такий погляд зумовив перегляд багатьох традиційних

моментів у тлумаченні членів речення і насамперед – появу **вчення про детермінанти**.

У граматичних працях останнім часом виокремлюють не другорядні члени речення, а прислівні та неприслівні (приреченнєві) поширювачі мінімальної структурної схеми речення. До **прислівних** належать поширювачі об'єктного, означального, апозитивного (прикладки) типів, а також обставинного типу. Серед них є **обов'язкові поширювачі**, які пов'язані із семантико-синтаксичною валентністю предиката (прямі об'єктні поширювачі) та **факультативні**, до яких належать непрямі об'єктні поширювачі, поширювачі означального типу, деякі обставинні поширювачі.

2. ВЧЕННЯ ПРО ДЕТЕРМІНАНТИ. ВИЗНАЧЕННЯ.

ДИФЕРЕНЦІЙНІ ОЗНАКИ ДЕТЕРМІНАНТНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ

Другорядні члени речення за **традиційною класифікацією** визначають з урахуванням взаємодії синтаксичних і семантичних ознак. В основі **нових підходів** до класифікації поширювачів у мовознавстві, у т. ч. й українському, лежить *диференціація формально-синтаксичних і семантико-синтаксичних ознак* (традиційна класифікація другорядних членів речення їх не розмежувала). Ґрунтуючись на розмежуванні синтаксичних зв'язків на *реченнєві* та *словосполученнєві*, учені запропонували концепцію **детермінантних** (від лат. *determinantis* – той, що визначає, визначник) членів речення (І. Вихованець, К. Городенська, А. Загнітко, Н. Шведова, Г. Золотова, О. Сиротиніна та ін.)

Поняття-термін *детермінанти* запровадила Н. Шведова у праці „Детерминирующий объект и детерминирующее обстоятельство как самостоятельные распространители предложения”. На думку граматиста, **детермінанти** – специфічні члени речення – **функціонують на реченнєвому рівні та поширюють або предикативну основу, або речення загалом, уточнюючи його склад, проте не вступаючи в прислівні зв'язки з окремим компонентом речення**.

Спочатку вчення про детермінанти зазнало критики. Проте згодом його почали підтримувати й далі розвивати. Наприклад, В. Малащенко запропонував вивчати реченнєвий синтаксичний зв'язок „**вільного приєднання**”, що ним пов'язані детермінантні члени речення „**як спільні другорядні члени речення**” для всієї реченнєвої структури.

О. Скоблікова вважає, що детермінанти мають здатність набувати певної смислової самостійності („автономності”). Г. Золотова вважає їх **необов'язковими компонентами („вільними формами”)**.

І. Вихованець з появою детермінантів пов'язує передовсім актуальне членування речення, звертає увагу на комунікативні потреби висловлення.

У нашому тлумаченні, виучувана категорія реченнєвого рівня пов'язана з **особливим детермінантним зв'язком**, який є непередбачуваним і необов'язковим. Наприклад: *Другого дня ми були в*

Києві (Ю. Щербак) – у *Києві* – обов’язковий компонент, конструктивно зумовлений, функціонує в структурі речення за законами валентності, а словоформа *другого дня* – є семантично не передбачуваною, тобто виступає детермінантом.

Найголовнішою ознакою детермінантів І. Вихованець вважає їхню **вторинність, похідність, трансформаційну пов’язаність зі структурою складного речення**. Детермінанти постають як наслідок „згортання” однієї з частин складного речення. Порівняймо: *Після повернення сина з армії батьки переїхали до міста* (просте речення, поширене детермінантом зі значенням часу) // *Коли син повернувся з армії, батьки переїхали до міста* (складнопідрядне з підрядною частиною часу). *Від хвилювання юнак щось говорив нерозбірливо* (просте речення з детермінантом причини) // *Юнак говорив нерозбірливо, бо хвилювався* (складнопідрядне з підрядною частиною причини). *При бажанні це завдання можна легко виконати* (просте речення з детермінантом умови) // *Це завдання можна легко виконати, якщо забажаси* (складнопідрядне з підрядною частиною умови).

Отже, **приреченнєвіки**, за визначенням І. Вихованця – „**другорядні члени речення, які поєднуються з опорним компонентом підрядним приреченнєвим зв’язком, залежать не від окремого слова, а від граматичного центру речення з його прислівними другорядними членами і в типовому вияві виражають обставинні відношення. Приреченнєвіки не є другорядними членами, зумовленими семантико-синтаксичною валентністю предиката**”.

Висновок: учення Н. Шведової про прислівні поширювачі та детермінанти було досконалішим, ніж традиційна теорія другорядних членів речення, бо в ньому враховано входження чи невходження поширювачів до предикатної основи речення, їхню роль у формуванні семантичної структури речення, специфіку поширювачів у різних підтипах речень, чіткіше розмежовані поширювачі.

Неприслівний детермінантний зв’язок із предикативним центром засвідчує *більшу синтаксичну автономність* детермінантів, забезпечує їм *найпериферійнішу позицію у стосунку до інших членів речення*. Наприклад: *По волі нашої йдемо до спільної мети – розбудови Української держави* (З часопису). Релевантні ознаки детермінантного зв’язку уможливили його тлумачення як *слабкого підрядного – прилягання*, або *приреченнєвого, вільного прилягання* (І. Вихованець) чи *вільного приєднання* (А. Загнітко).

Детермінант варто тлумачити як *самостійний поширювач речення, його наявність зумовлюють комунікативні потреби висловлення*. Він стає визначальним у структурі висловлення, оскільки містить додаткову (згорнуту) пропозицію і здебільшого посідає позицію початку речення.

Диференційні ознаки детермінанта як специфічного поширювача:

1) не входить до структурного мінімуму двоскладного або однокладного речення, будучи самостійним семантичним поширювачем, наявність якого зумовлюють комунікативні завдання висловлення;

2) посідає найпериферійнішу позицію у стосунку до інших членів речення; має здатність поєднуватися з двома й більше структурними схемами речення;

3) форми вираження – морфологізовані (прислівники, безприйменниково-відмінкові та прийменниково-відмінкові форми іменників, інфінітиви (обмежено, за певних лексичних умов), нерозкладні словосполучення;

4) типова форма синтаксичного зв'язку – реченнєвомодифікаційний, детермінантний, непередбачуваний і необов'язковий;

5) типова позиція в реченні – неприслівна, факультативна, приреченнєва (зазвичай препозиція щодо основного складу речення);

6) характеризуються значною семантичною місткістю, широким значеннєвим наповненням; виражають обставинні семантико-синтаксичні відношення (вказують на часово-просторові координати основної події, називають ситуацію, яка перебуває у відношенні зумовленості з основною подією, уміщують різноманітні відтінки якісної або асоціативно-порівняльної характеристики основної події тощо); основним репрезентантом семантико-синтаксичних відношень є прийменник;

7) репрезентують у згорненому вигляді інше просте речення з його семантико-синтаксичним відношенням до пов'язаного з ним простого речення в межах складного; у семантико-синтаксичній структурі речення посідають позицію вторинної синтаксеми предикатно-адвербіального типу; слугують носіями окремих пропозицій;

8) вторинність, похідність, трансформаційна кореляція як із підрядними, так і сурядними частинами складного речення

9) комунікативна позиція в реченні – вільна (входять як до складу теми, так і реми або самостійно виражають їх). Цими параметрами детермінанти виявляють істотну відмінність і від прислівних валентно не пов'язаних поширювачів речення.

10) особлива *інтонація детермінантів*. У препозиції детермінанти вимовляємо з деяким напруженням, після цього робимо паузу. У пост- чи в інтерпозиції актуалізації детермінантів допомагає інтонація відокремлення, актуалізації.

3. ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕТЕРМІНАНТІВ

Дослідники пропонують різні підходи до класифікації детермінантів, оскільки вони дуже неоднорідні за своїм значенням, характером творення та засобами вираження.

Наприклад, О. Сиротиніна диференціює детермінанти на *власне-*

детермінанти і *ситуанти*, які вказують на додаткову інформацію є „вільними елементами речення”. Тобто авторка вважає детермінантами суб’єктні й об’єктні компоненти, а ситуантами – обставинні, як-от: *Мені холодно. У нас канікули* (виокремлені компоненти – детермінанти). *Днями приїхала на канікули донька-студентка* (О. Гончар) (виокремлений компонент – ситуант часу).

Заслуговеє поцінування класифікація детермінантів, запропонована І. Вихованцем. Мовознавець доводить, що синтаксичну природу детермінантів значною мірою відображає характер перетворень вихідних реченнєвих побудов у член речення. З огляду на глибину цих перетворень він виокремлює чотири групи детермінантних поширювачів:

1) **просторові детермінантні члени**, які звичайно ґрунтуються на вихідних складносурядних і складнопідрядних реченнях з локативними дієсловами (*бути, перебувати, опинятися, розташовуватися, сидіти, лежати, стояти* тощо); 2) **детермінантні члени з темпоральним значенням, семантикою причини, мети, умови, допусту** тощо, які співвідносні з відповідними функціональними різновидами підрядних частин складнопідрядних обставинних речень з детермінантним зв’язком; 3) **приреченнєвіки з модальним значенням**, що окреслюють значення достовірності повідомлення, впевненості, невпевненості, припущення, можливості, ймовірності, вирізнення основного в повідомленні, увиразнення висновку, емоційної оцінки повідомлюваного тощо (*безперечно, безумовно, звичайно, звісно, справді, певна річ; здається, ймовірно, мабуть, може, можливо; виявляється, зокрема, зрештою, навпаки, однак; на диво, на жаль, на лихо, на щастя* тощо); 4) **детермінанти із значенням протиставлення, входження / невходження** тощо, що утворюються на базі однієї з частин складносурядного речення. Наприклад: *Усі розмовляли, а Марічка не розмовляла – Усі розмовляли, крім Марічки*.

4. ОБСТАВИННІ ПРИСЛІВНІ ПОШИРЮВАЧІ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ, ЇХНІ ДИФЕРЕНЦІЙНІ ОЗНАКИ

Диференційні ознаки обставинних прислівних поширювачів та детермінантів:

1) не входять до структурної схеми речення і не формують його предикативного центру;

2) спеціалізовані (морфологізовані) форми вираження – прислівник, дієприслівник та неспеціалізовані – відмінкові та прийменниково-відмінкові форми іменника, інфінітив, фразеологізми, синтаксично нерозкладні словосполучення;

3) типова форма синтаксичного прислівного зв’язку – прилягання

(власне прилягання і відмінкове прилягання); типова форма детермінантного зв'язку – вільне приєднання (детермінація);

4) типова позиція прислівних обставинних поширювачів у реченні – прислівна (придієслівна, приприкметникова, приприслівникова) постпозиція; типова позиція детермінантів – актуалізована препозиція або позиція відокремленого члена речення;

5) виражають адвербіальні семантико-синтаксичні відношення (часові, просторові, умовні, допустові, цільові, якісно-обставинні, порівняльні тощо) та синкретичні (об'єктно-обставинні; суб'єктно-обставинні) семантико-синтаксичні відношення;

6) у семантико-синтаксичній структурі речення посідають позицію синтаксеми обставинного типу, що здебільшого конкретизує ознаку дії та ознаку іншої ознаки в найзагальнішому плані, або вторинної синтаксеми з обставинно-напівпредикативним значенням;

7) не виявляють позиційної закріпленості при актуальному членуванні речення на тему і рему; комунікативна позиція в реченні – вільна (обставинний поширювач входить до складу теми або комплексної реми; інколи самостійно виражає їх), що уможливорює відокремлення в структурі речення.

Обставинні детермінанти виражають загальнореченнєву екзистенційну семантику, за допомогою якої здійснюється інтерпретація екзистенційного компонента щодо **часу, простору, причини, мети** тощо, вияву дії або реалізації стану, з-поміж них:

1) **часові:** *Після дощу гостріше пахнуть квіти* (В. Сосюра). *Цілу ніч до зорі я не спала* (Леся Українка);

2) **просторові:** *За селом зупинив коня і деяку хвилину прислухався* (Г. Тютюнник);

3) **причинові:** *Од тривоги вони обоє мовчали* (Панас Мирний); *Спересердя він кинув недокурену сигарету на підлогу* (П. Загребельний); *Від спеки я плачу* (П. Амбросій);

4) **цільові (мети):** *На вимогу публіки він вийшов ще раз почитати вірші; Для потіхи онуків дідусь розповідав їм веселі казки;*

5) **умовні:** *Без суму радості ніколи не бува* (О. Білаш); *При такій погоді треба ще подумати про поїздку* (М. Стельмах); *Ні, ради честолюбності він ніколи не згодився б ризикувати життям* (О. Гончар);

6) **допустові:** *Всупереч сподіванням старшину не здивувало таке призначення* (О. Гончар); *Попри збентеження і тривогу Дитинка відчув силу* (М. Івасюк);

7) **наслідкові:** *Під впливом агента Леон і сим разом уладив се важне діло* (І. Франко);

8) **виокремлювально-обмежувальні:** *По матері Наталена Королева - еспанка* (І. Набитович);

9) **включення / виключення:** *Окрім братського, хай не буде жодного православного училища* (В. Шевчук);

10) **обґрунтування:** *За гарною роботою Хома забував про всякі негаразди* (О. Гончар);

11) **супутності:** *Тут і за себе незабаром забудеш думати;*

12) **зіставлення:** *На противагу директору виступив учитель;*

13) **сумісності:** *Тим роком мати породила її* (Б. Грінченко);

14) **способу дії:** *Барвінком весен біль його заріс* (В. Зубар).

Детермінанти факультативні, і ні формою свого вираження, ні значенням „не зобов’язані” дієслову.

5. ТИПИ ОБСТАВИННИХ ДЕТЕРМІНАНТІВ

I. Фонові детермінанти і прислівні поширювачі місця. Засоби їх вираження – прислівники місця, прийменниково-відмінкові форми, безприйменникові форми.

З-поміж обставинних прислівних поширювачів та детермінантів місця виокремлюємо такі функціонально-семантичні різновиди:

1. Зі значенням власне місця, розміщення предмета відносно просторового орієнтира. Власне обставинні поширювачі місця відповідають на питання *де?* і вказують на локалізацію в просторі, на відповідній площині. наприклад: *Правда – край порога, а неправда – біля стола* (Нар. тв.); *Рибалки купалися й запливали далеко в море, а прадід купався при березі* (Ю. Яновський); *Грищенко жив на околиці Соколівки, поодаль від головної вулиці* (Ю. Збанацький).

2. Із значенням напрямку руху (вихідного та кінцевого пункту руху). Обставинні поширювачі напрямку руху відповідають на питання *куди?* і *звідки?* і називають вихідну (звідки?) чи кінцеву (куди?) точку поширення дії чи стану. Засоби їх вираження: а) прислівники: *вгору, вниз, вбік, далеко, близько, звідтіля, здалеку: Здалеку повіяло вогкістю* (Ю. Яновський); б) прийменниково-відмінкові форми: *Вікно моє розкрите... і в кімнату місяць загляда* (В. Сосюра). – *А сестру в Німеччину вивезли* (О. Гончар).

3. Із значенням шляху руху. Обставинні поширювачі шляху руху відповідають на питання: *яким шляхом?* Наприклад: *Сказала так, – та і пішла дорогою поздовж села* (С. Руданський); *Ми їхали через Трансільванію* (О. Гончар).

II. Прислівні поширювачі та детермінанти часу виражають такі основні значення: моменту часу, часової попередності, часової наступності, часових меж, точного і приблизного часу. Вони відповідають на питання: **Коли? З якого часу? До якого часу? Як довго?**

Засоби вираження: прислівники, родовий часу, знахідний часу, прийменниково-відмінкові форми у родовому, знахідному, орудному та місцевому відмінках.

З-поміж обставинних прислівних поширювачів та детермінантів часу виокремлюємо такі функціонально-семантичні різновиди:

1. Із значенням моменту часу: *Було це надвечір у суботу* (М. Стельмах) *Навіть у тяжкі години зневіри й муки Леся не випускала з рук цієї зброї* (М. Рильський).

2. Із значенням часової попередності: *Таким я вас і до зустрічі уявляв: душевним чоловіком, сільським інтелігентом, сільським енциклопедистом* (М. Стельмах). *За якусь пару годин Марко, хвилюючись, вбрав очима обриси полів* (М. Стельмах).

3. Із значенням часової наступності: *Після бійки кулаками не махають* (Нар. тв.). *По цій зливі добре підуть рости посіви* (Г. Тютюнник).

4. Із значенням часової межі: *З того дня засів Павлуша за „Кобзар”* (А. Головка); *До самого ранку горів унас вогонь на курені над Десною* (О. Довженко); *Від молодості до сивини ведуть життя, як пісню, в два голоси, злагоджено, рівно* (О. Гончар).

5. Із значенням міри часу: *Душа в мужика все життя горить* (А. Головка). *Він постарів і змінився за цю ніч* (В. Собко).

6. Із значенням приблизного часу: *І от уже близько місяця не маю від Вас ні слова* (М. Коцюбинський); *До початку засідання вченої ради інституту залишилося близько години* (В. Собко).

7. Із значенням регулярно повторюваного часу: *По суботах влаштовували вечори самодіяльності, а по неділях – танці* (В. Минко); *Ранками й вечорами я дзвонив на дзвіниці, слухаючи зітхання старого дзвонаря* (Ю. Яновський); *Тут іде багаторічна битва з природою, і не кожного року в цій битві людина виходить переможцем* (О. Довженко).

III. Детермінанти зумовленості

3.1. Детермінанти та прислівні поширювачі причини мають такі засоби вираження: прислівники, родовий, знахідний, орудний і місцевий відмінки (прийменниково-відмінкові форми). Зокрема, причинові прислівники: **зопалу** (розпалившись), **знічев'я** (зничевля, зничев'я (з нічого робити), **зозла** (розізлившись), **згарячу** (погарячкувавши), **здуру** (здурівши), **нехотя і знехотя** (не хотячи), **зосліпу** (бути осліпленим), **зострахи** (злякавшись), **сп'яну** (бути п'яним), **спрожогу**, **спохвату**, **мимоволі** (не хотячи), **мимохіть** (незалежно від хотіння), **мимохідь** (йшовши мимо), **ненароком** (не хотячи), **несамохіть**, **спересердя** (розсердившись), **спросоння** (не проспнувшись); **чогось**, **чомусь**.

Наприклад: *Яць далі сказав зопалу: — То вже моя річ* (І. Франко); *Собака знечев'я як кинеється на мене* (Розм.); *Денис стиснув кулаки зозла* (Б. Грінченко); *Я згарячу забувся* (Т. Шевченко).

Функціонально-семантичні різновиди причинових прислівних поширювачів та детермінантів такі:

1. Із значенням причини-джерела: *З голоду та холоду півень співає, а від тепла й ситості і курка закукурає* (Нар. тв.); *Савка аж горить з цікавості* (І. Франко).

2. Із значенням причини-результату, причини-наслідку: *Сьогодні мала бути прогулянка містом у зв'язку з закінченням університету* (Розм.).

3. Із значенням сприятливої причини (сприяє розвитку події, зумовлює позитивний наслідок): *Фестиваль вишиванок відбувся за підтримки міського голови* (З часопису).

4. Із значенням несприятливої причини: *За співом вона [дівчина] почула його кроки не відразу* (Б. Грінченко).

5. Із значенням причини-відплати: *За золото коси він називав її Златою* (З часопису).

6. Із значенням імперативної, обов'язкової причини: *Сестра стала вчителем за велінням серця; Учень отримав золоту медаль у нагороду за старанність.*

7. Із значенням причини-підстави, врахування підстав, обґрунтування: *На основі концепції дворівневої номінації розрізняють узуальні вторинні значення...* (З підручника).

8. Із значенням причини-приводу-мотиву: *Ректор привітав колектив університету з нагоди Дня науки.*

3.2. Прислівні поширювачі та детермінанти мети

Вони мають значення модальності (стимулу) та потенційного результату. Реалізуються в семантичних варіантах.

Засоби вираження: прислівники мети (*напоказ, навмисне, зумисне, навіщо, на зло* (щоб розізлити), напр.: *Господиня не підгортала хустку навмисне* (І. Чендей); прийменниково-відмінкові форми; інфінітив при дієсловах із значенням руху, дієприслівники.

Функціонально-семантичні різновиди:

1. Із значенням власне мети: *Я до тебе літатиму з хмари на розмову* (Т. Шевченко). *Задля теплої груби за море по дрова не плавають* (Нар. тв.); *Уряд розробив програму з метою компенсації вкладів населення* (З часопису).

2. Із значенням призначення дії або процесу: *Під засів було зорано поле.*

3. Із значенням причини-мети: *Заради свого діла — завжди погода, для чужого — негода* (Нар. тв.).

4. Із значенням присвяти, зацікавленості, пошани, самопожертви: *Для мене особисто важить одне – зберегти його (сад) задля всенародної користі* (О. Довженко).

5. Із значенням нагоди: *Хотів купити кулон у дарунок моїй пані* (І. Чендей).

6. Із значенням наміру (бажаної мети): *Чоловіки сіли грати в доміно* (М. Лазарук).

7. Із значенням мети руху: *Ми в світ прийшли успадкувати славу наших дідів* (З преси).

3.3. Прислівні поширювачі та детермінанти умови

Їм притаманні такі засоби вираження, як прийменниково-відмінкові форми та інколи дієприслівники та дієприслівникові звороти, що уможливають виокремлення таких функціонально-семантичних різновидів:

1. Із значенням реальної умови: *У достатку не розслаблюйся, у скруті не розгублюйся* (Нар. тв.).

2. Із значенням ірреальної умови: *З галасу каші не зварши* (Нар. тв.).

3. Із значенням потенційної умови: *В погоду і смутний веселим буває* (Нар. тв.).

4. Із значенням передбачуваної умови: *На дощі змокнеш і в плащі* (Нар. тв.); *З пізнім паром попаришся даром* (Нар. тв.).

3.4. Прислівні поширювачі та детермінанти допусту

Виражають зворотну зумовленість (протиставно-допустові, наслідково-допустові та причиново-допустові відношення), повідомляючи про підставу чи умову, всупереч якій реалізується ситуація, що її репрезентує основна частина речення.

Функціонально-семантичні різновиди:

1. Із значенням невідповідності між зіставлявальними явищами: *Незважаючи на свої сорок п'ять років, жінка виглядала молодою; До цього весільного поняття він, незважаючи на коронування, ще не мав доступу* (Р. Іванчук); *Попри гостинність господарів найкраще – вдома* (А. Содомора).

2. Із значенням цілеспрямованості протидії комусь або чомусь:

Всупереч живим фактам, наперекір здоровому глузду ці горе – теоретики твердять про „відмирання” народної творчості (М. Рильський).

IV. Характеризувальні прислівні обставинні поширювачі та детермінанти

4.1. Прислівні поширювачі та детермінанти якісної характеристики дії (способу дії) мають такі засоби вираження: якісно-значальні прислівники, орудний відмінок, прийменниково-відмінкові форми, дієприслівники та дієприслівникові звороти.

Функціонально-семантичні підтипи:

1. Якісно-характеризувальні: *Задивована дитина терпіла спокійно* (Є. Ярошинська); *Глухо упала краплина з листя верби на лопух* (В. Зубар).

2. Якісно-кваліфікаційні: *Серед людей жила Наталя в самотині* (Б. Грінченко); *Гуртом добре і батька бити* (Нар. тв.); *І дід, і баба у неділю на призьбі вдвох собі сиділи* (Т. Шевченко); *Люди вбиралися позимовому* (М. Матіос).

4.2. Кількісно-кваліфікативні (прислівні поширювачі та детермінанти міри і ступеня)

Засоби вираження: прислівники, прийменниково-відмінкові форми, фразеологічні вирази та нерозкладні словосполучення, дієприслівникові звороти.

Функціонально-семантичні різновиди:

1. Вживаються на позначення ваги, відстані, періодичності повторення дій, вартості тощо, напр.: *Раз у раз ходила молодь пісні-слова вислухати* (Леся Українка); *Потрібно двічі пірнути з гону на гін* (В. Бабляк); *А вулиця була без міри довга* (Б. Грінченко).

2. Виражають інтенсивність дії, ознаки чи іншої обставини конкретною кількісною вказівкою на міру або ступінь їх вияву, функціонуючи при базових предикатах із значенням межі дії: *Роберт досхочу п'є воду* (Є. Ярошинська); *Він через силу приховував розгубленість* (О. Довженко).

3. Указують на кількісне вираження дії, стану чи ознаки: *На диво гарна у неї хода* (О. Сенчик); *Укупі ми й козакували* (Леся Українка).

6. ТИПИ СУБ'ЄКТНИХ ТА ОБ'ЄКТНИХ ДЕТЕРМІНАНТІВ

Суб'єктні детермінанти мають розгалужену семантику, що дає підстави класифікувати їх за значенням на кілька груп:

1) суб'єкти темпоральної семантики віку: *Донечці - рік*;

2) суб'єкти бажання, волевиявлення: *Марічці не співається*;

3) суб'єкти спонукання: *Тобі відповідати на питання*;

4) суб'єкти внутрішнього інтелектуального, емоційного стану: *Учневі не цікаво читати*; *Матері сумно*;

5) суб'єкти фізичного, ситуативно-окресленого стану: *Учителеві пощастило з учнем*;

6) суб'єкти-носії ознаки чи якості: *У неї щаслива доля*;

7) суб'єкти внутрішнього або зовнішнього стану: *У хворого покращення стану*;

8) **суб'єкти мовлення:** *У депутатів тільки й розмови про дострокові вибори;*

9) **суб'єкти кваліфікаційної дії:** *Дівчині вчителювати.*

Об'єктні детермінанти – реченнєвий компонент, на який спрямована дія, певна ситуація (інтелектуальна, емоційна тощо). Форми таких детермінантів легко можуть взаємозамінюватися, порівн.: дав. в. // род. в.: *кому — для кого: Синові мати хоче лише добра // Для сина мати хоче лише добра* (семантика адресата); *кому - для кого — на кого: Усім є робота // Для всіх є робота // На всіх є робота.*

Детермінанти з об'єктним значенням можуть мати такі різновиди:

1) об'єкт – активний учасник дії: *З Василем ніхто не сперечається;*

2) об'єкт відношення: *Старших потрібно поважати;*

3) об'єкт впливу: *Софійку аж тіпало від образи та злості* (А. Дімаров);

4) об'єкт адресатний: *Не для людей, тієї слави, мерезані та кучеряві оці вірші віршую я* (Т. Шевченко). *Матері спочатку надіслали телеграму, а згодом – листа;*

5) об'єкт деліберативний: *Про справи сердечні краще не говорити з приятелями; Про війну тепер пишуть небагато;*

6) об'єкт знаряддя: *Ножницями доріжку різати важче, ніж ножем;*

7) об'єкт цілеспрямованої дії: *До малювання вона завжди мала якийсь особливий потяг;*

8) об'єкт сприйняття: *Домівки їм уже ввижались. Голос він почув дуже виразно;*

9) об'єкт необхідності, потреби: *Книжка тобі потрібна, а не нові капці;*

10) об'єкт засобу: *Настоянками з трав бабуся лікує всіх;*

11) об'єкт приналежності: *У кожної хати є своя душа;*

12) об'єкт-джерело: *З кожної групи викликали в деканат представника*

13) об'єкт бажання: *Любові й щастя хочеться людині* (М.Рильський).

7. ДЕТЕРМІНАНТИ З СИНКРЕТИЧНИМ ЗНАЧЕННЯМ

(суб'єктно-обставинним та об'єктно-обставинним)

7.1. Прислівні поширювачі і детермінанти зіставлення і порівняння

Порівняння – це зв'язок уявлень і характеристики предметів за асоціативними відношеннями (подібністю, суміжністю). В українській мові компаративні конструкції охоплюють систему засобів вираження

(реального та ірреального (образного) порівняння). До них входять два компоненти: 1) суб'єкт порівняння (пізнаваний компонент, компарат); 2) об'єкт порівняння (образ, компаратор).

Засоби вираження: а) прислівники з компонентом ПО-: *У місті я наголодувався та по-собачому намерзся* (Б. Лепкий); *Він обдурив покупцяському Василя Лупула* (М. Івасюк); орудний відмінок (орудний порівняння) на зразок *вихором, стрілою, жайворонком, соколом, вовком, чайкою* і под. найчастіше при дієсловах *жити, співати, завивати, летіти, ходити, бігати, стояти, кричати, сидіти, ричати, ревіти, сичати, палати* тощо): *Дівчина співає соловейком* (як соловейко); *Далекий острів заліз хмарою в небі* (М. Коцюбинський); сполучникові порівняльні звороти (зі сполучниками **як, ніби, наче, мов, немов, немовби, гейби** (діал.) і под.): *Ой, я їхав коло млина – стоїть дівка як калина* (Нар. тв.); *Деякі надзорці поставали, як стовпи* (І. Франко); дієприслівниковий зворот із порівняльним сполучником: *Немов встидаючися чогось, немов боячися сміло поглянути людям в лице, Таня відзивалася рідко і любила держатися відсторинь* (І. Франко); прийменниково-відмінкові форми: *Подібно до зони минулого* зона майбутнього у дієслова слабо структурована (Із підручника); *Книги, без яких він раніше міг спокійно обходитись, тепер увійшли в його хатину нарівні з хлібом і нарівні з сонцем* (Д. Бедзик).

7.2. Прислівні поширювачі та детермінанти із зіставно-виокремлювальним значенням

Обґрунтовують виокремлення певного факту, звуження / розширення обсягу позначуваного поняття або його уточнення та конкретизацію, у т. ч. унаслідок зіставлення. Напр.: *Цвіли усі дерева, крім яблуні. Замість старого польського дідича був новий пан в тих мурах* (І. Франко).

Функціонально-семантичні різновиди:

1) **заміни (заміщення)**: *Але Мартин замість стати, чвяхнув батогом* (Б. Лепкий); *Замість відповіді мати голосно сміється* (О. Донченко);

2) **зіставлення**: *Нині поряд з іншими формами виховання та навчання молоді важливе місце належить народним університетам* (З газети); *Народно-поетична творчість розвивається паралельно з художньою літературою* (З журн.);

3) **протиставлення**: *На протизвагу своєму братові вона була спокійної вдачі* (В. Коломієць). *Тепер супроти сина мати здається дитиною* (М. Стельмах);

4) **включення/ виключення (винятку)**: *Крім кальок окремих слів, існує і калькування окремих виразів* (Словник лінгвістичних термінів). *Окрім товаришів, були ще й такі собі помічники* (Б. Грінченко);

5) **відокремлення, виокремлення**: *Нова концепція виходить за межі усталених стереотипів* (З часопису);

6) обмеження (звуження обсягу позначуваного поняття або власне-уточнення);

7) уточнення та конкретизації (перший член характеризується неозначеною семантикою): *Аж гості, а особливо оковиті жінки, прикривали свої пуски долонями* (М. Матіос);

8) супровідних обставин: *Батько володів хворобливою чесністю щодо виконання своїх обов'язків* (П. Загребельний).

В и с н о в о к: Детермінантні поширювачі відіграють важливе значення у формуванні семантичної структури простого поширеного речення. Вони виступають як синтаксичні деривати структурно-змістових основ висловлення, здатні імплікувати їх семантику та модально-часовий план. Виконуючи пропозитивну функцію, такі детермінанти ускладнюють семантико-синтаксичну структуру речення вказівками на додаткові події, ситуації. А загалом вносять у зміст речення різноманітні характеристики щодо місця і часу, зумовленості (різних відношень), а також загальні характеристики щодо дії, процесу, стану тощо, чим забезпечують комунікативні потреби мовців.